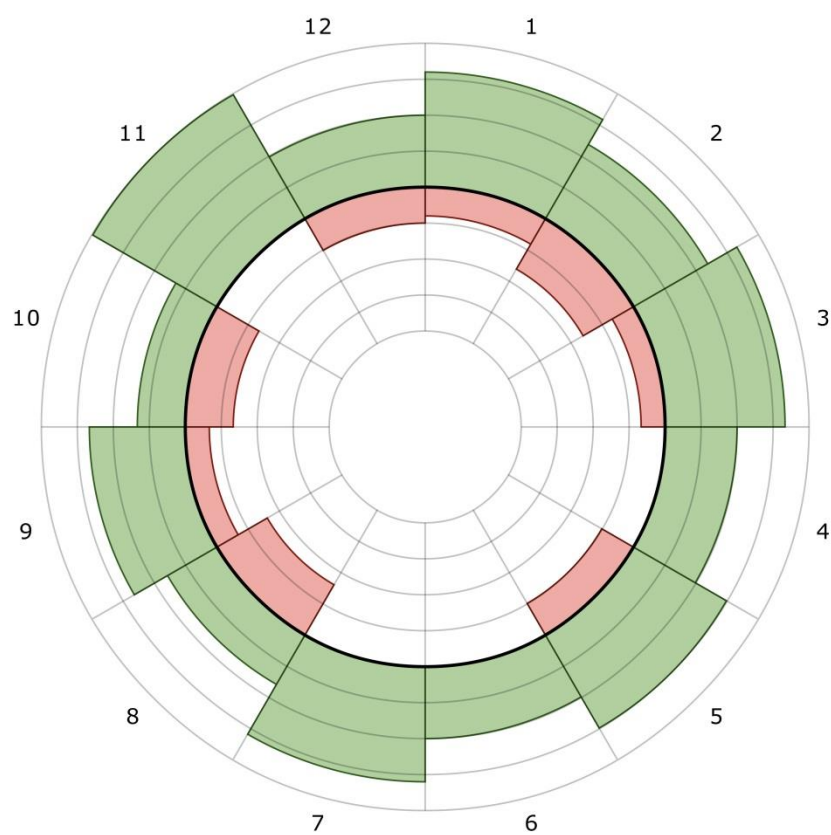

Handleiding Omgevingswijzer

Duurzaamheid op basis van people, planet en profit

Website: www.omgevingswijzer.org
Contact: omgevingswijzer@rws.nl

Versie september 2015

Handleiding Omgevingswijzer

Duurzaamheid op basis van people, planet en profit

1. Wat is de Omgevingswijzer?

De Omgevingswijzer helpt om op een systematische wijze de duurzaamheid van opgaves en projecten in een gebied inzichtelijk te maken. De methodiek faciliteert een gestructureerde discussie over een gezamenlijk probleem perspectief in een gebied. Zowel de sociale, ecologische als economische duurzaamheid (people, planet en profit) komen aan bod. Op de snijvlakken van deze drie aspecten komt duurzaamheid in beeld. Hiermee wordt, per casus, de optimale duurzame aanpak bespreekbaar ten behoeve van de meest doeltreffende ambitie en geografische scope.

Ieder van deze drie aspecten is vervolgens onderverdeeld in vier thema's. De Omgevingswijzer is opgebouwd uit een wiel waarin deze in totaal twaalf thema's een gelijkwaardige plek hebben. De verdeling volgens people, planet en profit met de twaalf thema's ziet er dan als volgt uit:

De Omgevingswijzer kan worden toegepast in verschillende fases van een opgave of project, maar biedt de meeste meerwaarde in vroege fases (in MIRT- termen: Gebiedsagenda of MIRT-Onderzoek). De opgave kan breed zijn; zo is de Omgevingswijzer ook agendavormend toegepast bij Prestatiecontracten en bij de Netwerkbeheersvisie.

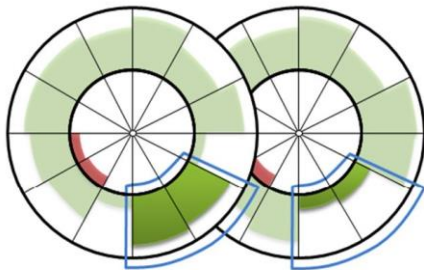
De Omgevingswijzer kan voor verschillende doeleinden toegepast worden:

- 1) Als checklist om alle facetten van duurzaamheid aan bod te laten komen en kansen te inventariseren;
- 2) als vergelijkend instrument voor verschillende oplossingsvarianten;
- 3) voor beoordeling van de consistentie van duurzaamheidsambities gedurende de voortgang in de verschillende projectfases.

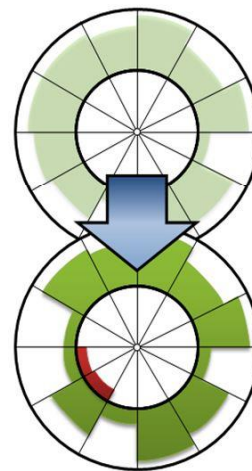
In alle gevallen helpt de Omgevingswijzer om het begrip duurzaamheid inzichtelijk te maken en het gesprek hierover met de verschillende stakeholders te structureren. De Omgevingswijzer is een kwalitatief instrument; invullen leidt niet tot een 'rapportcijfer' over duurzaamheid maar tot een beeld over kansen en risico's voor duurzaamheid.

1. Gebruik als checklist

2. Varianten vergelijken

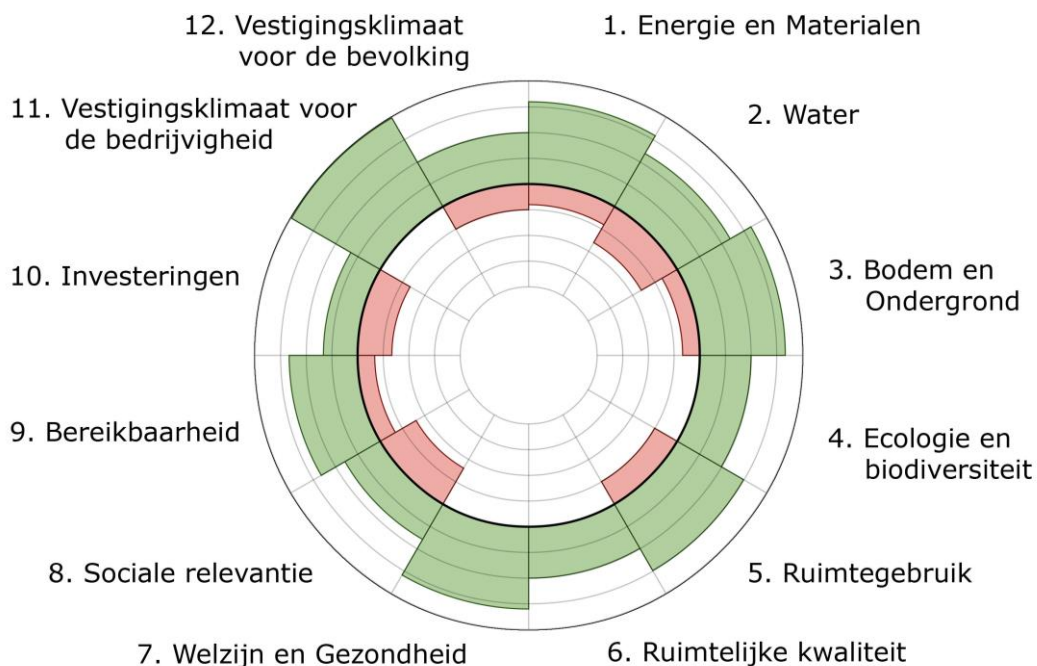

3. Gebruik tussen verschillende fases

2. Hoe werkt de Omgevingswijzer?

In de Omgevingswijzer zijn twaalf thema's aangewezen, met elk een set onderliggende duurzaamheidsprincipes. Het project wordt op elk van deze principes beoordeeld, door te bedenken of de beoogde aanpak van het project een *positieve, negatieve of geen* bijdrage levert aan het thema. Soms zal een principe zowel positief als negatief uitpakken, hierbij kunnen zowel de positieve als negatieve bijdrage blijvend zichtbaar worden ingevuld. De antwoorden kunnen worden voorzien van een toelichting. De resultaten worden samengevat in het resultatenwiel, waarbij in één oogopslag de positieve, negatieve en neutrale uitkomsten te zien zijn. Hierbij is de dikke zwarte lijn in het midden de nullijn waarbij positief (groen) in de buitenring wordt ingevuld en negatieve scores (rood) naar binnen toe.

Een willekeurige invulling kan er als volgt uit zien:

De Omgevingswijzer en Duurzaam GWW

Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw (Duurzaam GWW) is een samenwerkingsverband van onder andere Rijkswaterstaat, ProRail, de Unie van Waterschappen, het InterProvinciaal Overleg, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, Bouwend Nederland, en RVO.NL (www.duurzaamgww.nl). Deze partijen willen samen werken aan duurzaamheid en hebben gezamenlijk een Aanpak en een daarvoor geschikt instrumentarium ontwikkeld. De Omgevingswijzer is een van de instrumenten uit deze aanpak, naast het Ambitiweb, Dubocalc en de CO2-Prestatieladder. Hieronder worden de vier instrumenten kort toegelicht met aandacht voor hun onderlinge relatie.

Omgevingswijzer

De Omgevingswijzer wordt gebruikt om de communicatie, het bewustzijn en de discussie rondom duurzaamheid, binnen en tussen de verschillende bestuurslagen (Rijk, provincie, waterschap) te bevorderen. Met de Omgevingswijzer komt de ruimtelijke samenhang van ontwikkelingen en projecten in beeld. Daarmee heeft dit instrument een bredere scope dan een op zichzelf staand project.

De Omgevingswijzer wordt bij voorkeur zo vroeg mogelijk (in de initiatieffase, de pre-projectfase) ingezet. Hier is de meeste winst te behalen in de koppeling van programma's en projecten in tijd en ruimte. Als de Omgevingswijzer in de voorgaande

fase niet is toegepast, kan het instrument alsnog worden gebruikt in de volgende fasen van het proces, als hulpmiddel bij het onderzoeken en bepalen van kansen en ambities.

Ambitieweb

Als met behulp van de methodiek Omgevingswijzer bekend is welke (meekoppel)kansen er bestaan (people, planet en profit) maar de deelnemers daarmee nog niet een gezamenlijke ambitie en geografische scope hebben bepaald, kan er met de stakeholders die ook zeggenschap hebben, worden bekeken waar het ambitieniveau wordt gelegd. De resultaten van de Omgevingswijzer kunnen dan als input dienen voor het bepalen van de ambitieniveaus in het Ambitieweb. Het Ambitieweb is een hulpmiddel voor het vastleggen en vast blijven houden van de duurzaamheidsambities, waarmee gestart wordt in het begin van een project.

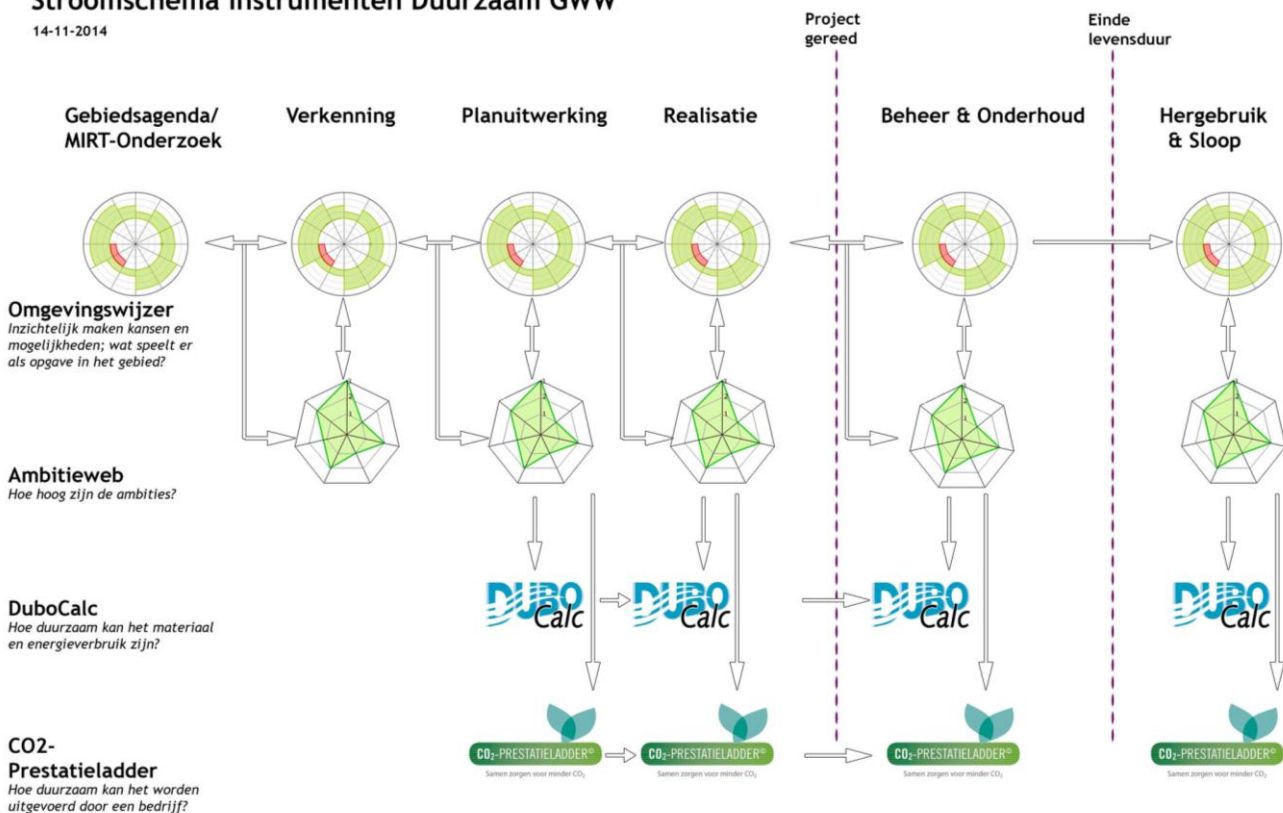
Het Ambitieweb is een visuele weergave van de duurzaamheidsthema's en de daaraan gekoppelde ambitieniveaus. Elk thema kent een drietal niveaus ofwel: hoe hoog wordt de lat gelegd?

Na het vaststellen van lokale meekoppelkansen tussen gebiedspartijen, ambitie en optimale geografische scope middels Omgevingswijzer en/of Ambitieweb volgt daaruit een projectopgave inclusief materialen. Zie voor meer informatie over de andere twee instrumenten uit de Aanpak, DuboCalc en de CO2-Prestatieladder de website van Duurzaam GWW (www.aanpakduurzaamqww.nl).

Hieronder staat een schematische weergave van de verschillende fasen en wanneer welk instrument toepasbaar is:

Stroomschema instrumenten Duurzaam GWW

14-11-2014

3. Hoe kun je de Omgevingswijzer gebruiken in de praktijk?

Bij het organiseren van een sessie met de Omgevingswijzer, is een goede voorbereiding bepalend voor het resultaat. Duidelijkheid vooraf draagt bij aan een doelgerichte discussie. Het stappenplan hieronder geeft weer welke voorbereidingen getroffen kunnen worden.

Vorbereiding

1) Doelstelling en uit te nodigen partijen

Bepaal wat het doel van de sessie(s) is. Een aantal voorbeelden van doelen/toepassingsmogelijkheden -zoals checklist/ vergelijking of monitoring op duurzame voortgang- zijn in deel 1 van deze handleiding beschreven.

Het resultaat wordt bepaald door de keuze van uitgenodigde stakeholders en experts. Voor een effectieve sessie is het belangrijk om kennis van het project en relevante kennisgebieden aan tafel te hebben. Het vooraf in klein verband de Omgevingswijzer vast 'proef-invullen' kan helpen inzichtelijk te maken waar de discussie vooral op gericht moet zijn tijdens de sessie(s) en welke expertise mogelijk ontbreekt. Let wel, de discussie over de thematiek en het vastleggen van de argumentatie is van groter belang dan de daadwerkelijke uitkomsten; de Omgevingswijzer invullen leidt niet tot een 'duurzaamheidsbeoordeling' of rapportcijfer.

Om de volle breedte van duurzaamheidspotenties in beeld te krijgen en om het gewenste draagvlak te krijgen is het aan te raden om de Omgevingswijzer samen met externe partijen in te vullen. Aandachtspunt hierbij is dat de verhouding tussen de deelnemers (bijvoorbeeld Rijkswaterstaat en provincie) evenredig is.

2) Afbakening van het gebied in omvang en tijdspad

De effecten van een project kunnen op verschillende schaalniveaus aan de orde zijn. Daarnaast kan de grootte van het invloedsgebied verschillen per principe (bijvoorbeeld: bodem vs. bereikbaarheid), het effect kan verschillend zijn in tijd (lange of korte termijn) en mogelijk worden negatieve effecten elders gecompenseerd. Het is daarom belangrijk vooraf of bij aanvang van de workshop met de deelnemers te bespreken hoe groot het invloedsgebied is in ruimte en tijd.

3) Indeling van de workshop

De sessie(s) zijn naar eigen inzicht in te delen. Tijd kan efficiënt benut worden door bijvoorbeeld thema's parallel te bespreken in kleine groepjes en de conclusies later plenair te bespreken.

Overweeg de volgende materialen bij de sessie beschikbaar te hebben:

- Een gedetailleerde kaart of luchtfoto van het gebied.
- Ondersteunende rapporten of documenten.
- Schetspapier, stiften, flappen etc.
- De principes, thema's en lege resultatenwielen (op een beamer of op papier).

Aandachtspunten

De methodiek Omgevingswijzer is bedoeld om gebruikers te stimuleren na te denken over de duurzaamheidseffecten van het project of proces. Bedenk daarom bij ieder duurzaamheidsprincipe wat het project betekent voor de projectomgeving.

Vaak brengen vooral de discussie rondom en de toelichting van de ingevulde antwoorden juist de belangrijkste kwesties aan het licht.

4. Praktische tips voor het gebruik van de Omgevingswijzer

De Omgevingswijzer is te vinden op www.omgevingswijzer.org via webbrowsers zoals Internet Explorer, Google Chrome of Mozilla Firefox. De introductiepagina geeft een korte uitleg over het instrument. Door bovenaan de pagina op het tabblad *Vragenlijst* te klikken worden de thema's en bijbehorende principes weergegeven.

Het invullen van de vragenlijst

- De wijzer wordt ingevuld door steeds aan te geven welk effect een duurzaamheidsprincipe heeft. Er wordt beoordeeld of het project een *positieve*, *negatieve* of *geen* bijdrage levert binnen het thema, door het aanklikken van de knop *Positief*, *Negatief* of *Geen*. Het is ook mogelijk om twee antwoordmogelijkheden aan te klikken.
- Tijdens het invullen van de vragen past het wiel zich automatisch aan, om in één oogopslag de effecten van het project als geheel te tonen.
- Door te klikken op *Geef toelichting* wordt een venster geopend waarin het antwoord kort toegelicht kan worden. Het venster kan worden afgesloten door te klikken op *Sluit toelichting*. Ook onder het ingevulde wiel is ruimte voor een toelichtende tekst.
- Aan de rechterkant van het scherm wordt automatisch een projectnummer gegenereerd. Dit nummer kan desgewenst worden vervangen door een projectnaam. Kies in dat geval na het wijzigen voor *maak beschikbaar*.

Opslag van antwoorden en resultaten

De antwoorden worden automatisch centraal opgeslagen en zijn daarom beschikbaar vanaf iedere laptop of pc met internetverbinding. De projectgegevens zijn in te zien en te wijzigen in het dialoogscherm.

Er zijn twee manieren om een (deels) ingevulde Omgevingswijzer op te slaan:

- PDF: gebruik de printfunctie van uw browser of het printicoontje rechtsboven naast het projectnummer om een PDF-bestand te maken, waarin de antwoorden, het wiel en de argumentatie worden weergegeven. Als er op een later tijdstip verder wordt gegaan met het invullen van de Omgevingswijzer wordt de tweede optie aangeraden:
- Indien gewenst kunnen antwoorden ook centraal op de server worden opgeslagen, klik hiervoor op het projectnummer rechtsboven en kies bij beschikbaarheid voor *overal*. Sessies kunnen zo worden opgeslagen en later weer worden opgevraagd. Hierbij is het belangrijk om de unieke link die in de adresbalk zichtbaar is te bewaren door deze te kopiëren en ergens op te slaan. Met dit internetadres kun je op een andere locatie of een ander tijdstip verdergaan met het invullen van de antwoorden. De automatisch gegenereerde projectnaam kan worden gewijzigd in het *Naam* veld. Onderin kan een nieuw project worden gestart via *Begin een nieuw project* of een kopie worden gemaakt door te klikken op *Maak een kopie van dit project*.

Printen

Na afronding van of tijdens het invullen van het instrument kunnen de ingevulde antwoorden en resultaten worden geprint via de standaardprintfunctie van de webbrowser. Door te klikken op *Afdrukken* of het printicoon kunnen instellingen worden gewijzigd. Maak voor een PDF-bestand gebruik van een PDF printer, zoals *Adobe PDF* of *CutePDF*.

Vragen?

Mail naar omgevingswijzer@rws.nl of laat feedback achter op www.omgevingswijzer.org

Project: Handleiding

Om dit project terug te vinden kunt u deze pagina in uw bladwijzers opslaan, of onderstaande link gebruiken:

<https://omgevingswijzer.test/wijzer/#project=3724-8946-1499>

Naam	Handleiding
Beschikbaarheid	De resultaten voor dit project zijn centraal opgeslagen en overal, vanaf iedere PC, beschikbaar via bovenstaande link.

Recente projecten

Handleiding	3724-8946-1499
Ander project	(lokaal) 2089-6570-3167
<i>Begin een nieuw project</i>	(lokaal)
<i>Maak een kopie van dit project</i>	(lokaal)

[Sluit dit venster](#)